

Het Belgische trekvlinderonderzoek

Sinds enkele jaren bestaat er in België een trekvlinderonderzoek, dat op poten is gezet door Eddy Vermandel. Deze Nederlander (!) doet in dit verslag uit de doeken, hoe hij hiertoe gekomen is en verhaalt voorts over enige interessante resultaten die tot nu toe al geboekt zijn en die de argeloze lezer zonder veel moeite enthousiast kunnen maken. U bent dus gewaarschuwd.

Trekvlinderonderzoek werd al voor 1930 uitgevoerd. De eerste publicatie over dit onderwerp is het beroemde boek van Dr. C.B. Williams: 'The migration of Butterflies' uit 1930. Voor die tijd was er alleen sprake van publicatie van wat losse waarnemingen. Eerst werd er alleen in Engeland systematisch trekvlinderonderzoek gedaan. Later volgden meer landen. In Nederland bestaat er al sinds 1940 regelmatig trekvlinderonderzoek. Dit jaar (1988) worden de gegevens opgeleverd voor het 49ste jaarverslag. Al die jaren is de coördinatie in handen

geweest van één man, de heer B.J. Lempke. Sinds dit jaar wordt hij bijgestaan door de heer R. de Vos.

Het vlinderen slaat toe

Toen ik een jaar of tien geleden het prachtige boek 'De Nederlandse Trekvlinders' van Lempke onder ogen kreeg, ben ik meteen gaan meewerken. De eerste jaren bleef mijn medewerking beperkt tot het doorgeven van waarnemingen van de Distelvlinder en de Atalanta. In de jaarverslagen van Lempke werd echter telkens melding gemaakt van 20 tot 25 verschillende

migranten. Dat prikkelt natuurlijk de nieuwsgierigheid. Wat voor een beestje zou *Peridroma saucia* toch zijn? En *Palpita unionalis*? *Macdonoughia confusa*? Er zijn medewerkers die melding maken van vangsten met de lichtval. Hoe ziet zo'n val er uit? Kan ik er zelf ook een maken? Of is er misschien een zaak die zo iets verkoopt? Zijn er nog andere trekvlindermedewerkers die bij me in de buurt wonen? Vragen, vragen en nog eens vragen. Lempke stilte mijn 'vlinderhonger'. En zo werd het 'van kwaad tot erger'.

In 1983 kwam ik in contact met de Vlaamse Vereniging voor Entomologie. Daar Antwerpen slechts 35 km van mijn woonplaats af ligt en de Vlaamse entomologen elke zondag van 10 tot 12 uur bijeenkomen, was ik daar al snel een van de vaste onderdelen van het meubilair 's zondags. Het meeste leer je ten slotte van de oude rotten in het vak. Bij moeilijke determinaties wijzen zij al vlug op de juiste kenmerken. Zeker bij de honderden nachtvlindersoorten is hulp onontbeerlijk.

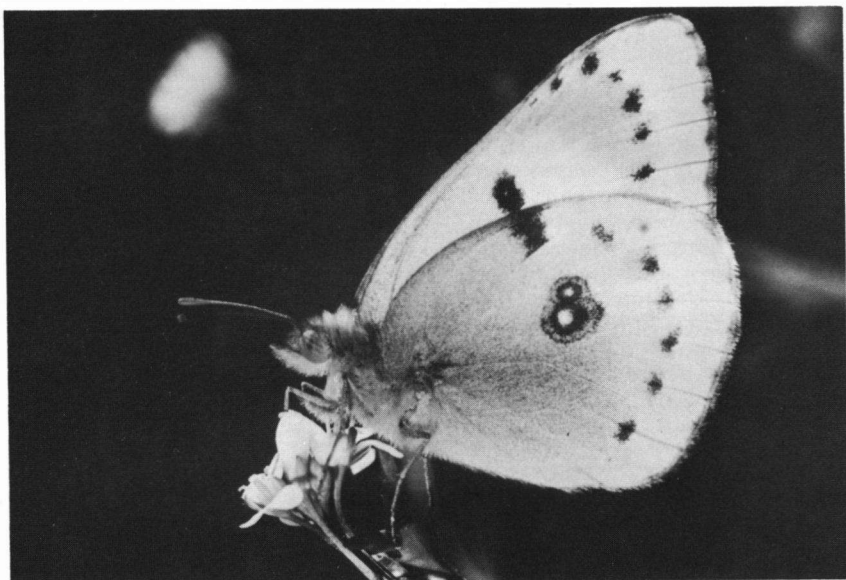
Na een half jaar moest het me toch eens van het hart: waarom staat er in het boek van Lempke: "In België wordt jammer genoeg praktisch niets gedaan aan de registratie van migranten"? Hun antwoord was de vraag: "Waarom begin jij er zelf dan niet aan?". Eerst legde ik dit volledig terzijde. Een Hollander die het Belgisch trekvlinderonderzoek gaat regelen, dat kan niet! Maar toen iemand mij als Zeeuws-Vlaming een halve Belg noemde, ben ik er toch maar aan begonnen.

Het begin van het onderzoek
Oproepen kwamen in de entomologische tijdschriften *Phegea* (Antwerpen), *Atalanta* (Gent), *Bulletin van de Belgische Lepidopterologische Kring* (Brussel) en in het natuurblad *De Wielewaal*. Uiteindelijk kwamen er in 1984 van 27 medewerkers gegevens binnen. Het eerste jaarverslag was er.

Ondanks het feit dat 1984 een mager vlinderjaar was, werden er tal van interessante gegevens gemeld. Grootste successen dat eerste jaar waren ongetwijfeld *Lomographa trimaculata*, een nieuwe soort voor de Belgische fauna en de registratie van een invasie van de Kolibripijlstaart (*Macroglossum stellatarum*) op 9 juli 1984. Via weerkaarten van het KMI te Ukkel en trajectoriën van het KNMI te de Bilt werd de herkomst en trekroute van deze invasie onderzocht. Het KNMI kan tegenwoordig met zijn computers zeer exacte trajectoriën berekenen. Een trajectorie is de baan die de lucht in een bepaalde tijd heeft afgelegd, terugerekend vanuit de plaats en het tijdstip van aankomst.

Door dit eerste grote onderzoek bleef er behoefte aan een aantal weerkundige medewerkers. Een oproep in het Belgische weerkundige maandblad 'Halo' leverde twee enthousiastelingen op, die tot de dag van vandaag hun medewerking verlenen. Bij het schrijven van dit artikel zijn zij volop bezig om uit te zoeken waar de sterke mei-migratie van de Distelvlinder (*Vanessa cardui*) van dit jaar vandaan komt. Weersomstandigheden en vlinder trek zijn nu eenmaal wezenlijk met elkaar verbonden, maar eigenlijk weten we hier nog heel weinig van af. Het interessante van trekvlinderonderzoek is dan ook dat er nog zoveel pionierswerk te verrichten valt.

Door het eerste jaarverslag en door het artikel over de Kolibripijlstaart steeg het aantal medewerkers in het tweede jaar tot 43. In 1986 waren het er al 68 en aan het vierde jaarverslag werkten 96 personen mee. Momenteel staan een 120-tal Belgische vlinderliefhebbers als medewerker ingeschreven. In die paar jaar zijn er tal van interessante feiten aan het licht gekomen. In het begin werd er vanuitgegaan dat trekvlinders in Nederland ook wel migranten in België zouden zijn. Dit blijkt niet in alle gevallen op te gaan. Inmiddels

Wie kent er niet de Gele luzernevlinder?

zijn er al drie soorten nieuw voor de Belgische fauna gemeld. Migratie in het najaar in noordelijke richting bleek in 1986. De kleine Pyralida *Udea ferrugalis* werd in dat jaar op 15, 21 en 24 november gezien. Er heerste toen zuidenwind!

Dankzij het sprokkelwerk van vele medewerkers worden generaties en migratiepieken duidelijk. De enkeling zou dit nooit kunnen constateren. Weerkundig medewerker Peter Gielen heeft begin dit jaar een uitstekend artikel gepubliceerd over de migratie van de Gestreepte pijlstaart (*Hyles ivornica*) in 1985 (*Phegea* 16^e jrg. nr.1).

Er zijn taken verdeeld ten aanzien van de internationale contacten, de Franstalige medewerkers, correspondentie met natuurverenigingen, bijzondere onderzoeken, enz.

Omdat het financieel niet meer door een man op te brengen viel, geeft de Eliassen-Uyttenboogaartstichting een jaarlijkse subsidie. Ook veel vrijwilligers geven vanaf dit jaar een kleine vrijwillige bijdrage.

De huidige stand van zaken

Momenteel is het Belgisch trekvlinderonderzoek een sectie van de Vlaamse Vereniging voor Entomologie. Een groep van vier Belgische ras-entomologen steunt het onderzoek als 'adviserend medewerker'. Tijdens tweemaandelijks schriftelijke vergaderingen wordt het wel en wee van het trekvlinderonderzoek in België besproken. Belgische medewerkers ontvangen naast een overdruk van het jaarverslag een halfjaarlijkse nieuwsbrief, invulformulieren, folders over speciale onderwerpen en andere artikelen. Van Lempke is afgekeken dat elke medewerker bij het insturen van zijn jaargegevens een persoonlijk briefje ontvangt met op- en aanmerkingen over de ingestuurde waarnemingen.

Na vier jaar is zo een hechte band ontstaan met zeer velen. Jammer genoeg, en het kan niet genoeg met nadruk gezegd worden, wordt ons trekvlinderonderzoek bemoeilijkt door nieuwsgierigen. Dat zijn ongetwijfeld goedwillende natuurliefhebbers, die eerst volop informatie willen hebben en daarna onmiddellijk afhaken,

het trekvlinderonderzoek achterlatend met weer een gaatje extra in de begroting.

Vlinderliefhebbers die willen meewerken aan het onderzoek zijn van harte welkom. Uiteraard alleen Belgen aan het Belgisch trekvlinderonderzoek! Eenieder die een of meer trekvlinder-soorten kent en zich voorneemt van dag tot dag de door hem gekende soorten nauwkeurig bij te houden, kan meewerken. En wie kent er niet de Atalanta, de Distelvlinder, de Gele en Oranje luzernevlinder, het Gamma-uiltje en de Kolibripijlstaart. Via het boek 'De Nederlandse

Trekvlinders' zijn ook de wat moeilijkere soorten vlot gekend. Het boekje is te bestellen bij het Belgisch trekvlinderonderzoek voor f10,- (+ f2,50 verzendkosten). Alle te kennen soorten zijn er in te vinden.

Uitgebreide informatie ontvangen alle nieuwe Belgische medewerkers. Nederlanders kunnen ongetwijfeld terecht bij: B.J. Lempke

Plantage Middenlaan 64
1018 DH Amsterdam

Belgische enthousiastelingen zijn welkom bij: Belgisch Trekvlinder Onderzoek

p.a. Poorterslaan 118
4561 ZN Hulst (Ned.)